

KUTATÓK ÉJSZAKÁJA 2024

AZ ORSZÁGOS ONKOLÓGIAI INTÉZETBEN:

Gyógyítás, kutatás és a kert

DR. FARKAS GYÖNGYI (PhD),
biológus, Országos Onkológiai Intézet,
Sugárbiológiai és Onkocitogenetikai Osztály
farkas.gyongyi@oncol.hu

PIRMANN TAMÁS
informatikus könyvtáros,
Országos Onkológiai Intézet, Orvosi Könyvtár
pirmann.tamas@oncol.hu

Absztrakt

Az idei Kutatók Éjszakáján egy különleges programmal vártuk az érdeklődőket az Országos Onkológiai Intézetben. Sétáltunk a szép, immár őszi hangulatú kertben és közben megismerkedtünk az Intézet múltjával, illetve annak emlékeivel. Bemutattuk az Intézetünk helyén álló korábbi intézményeket, a Budai Magán Elme- és Idegyógyintézetet, a Siesta Szanatóriumot, a Posta Betegbiztosító Szanatóriumát, a Fővárosi Kékgolyó Utcái Állami Kórházat, illetve az elődintézetet, az Eötvös Lóránd Rádium és Röntgen Intézetet. A jelenből láthattuk az egyik legkorszerűbb sugárterápiás besugárzó készüléket (ETHOS), valamint ellátogattunk egy kutató osztályra is.

Kulcsszavak: Országos Onkológiai Intézet története, daganatok kezelése, sugárterápia, laboratóriumi kutatások

Abstract

During this year's Researchers' Night, we welcomed visitors with a special program at the National Institute of Oncology. We walked in the beautiful, now autumn-themed garden and got to know the history of the Institute and its memories. We introduced the previous institutions that stood in the place of our Institute: the Budai Private Mental and Neurological Institute, the Siesta Sanatorium, the Post Office Health Insurance Sanatorium, the State Hospital on Kékgolyó Street, and the predecessor institute, the Eötvös Loránd Radium and X-ray Institute. From the present, we saw one of the most modern radiotherapy devices (ETHOS), and we also visited a research department

Keywords: history of National Institute of Oncology, treatment of tumors, radiotherapy, laboratory research

A rákellenes küzdelem kezdete

A 2024. szeptember 27-én megrendezésre kerülő Kutatók Éjszakáján egy különleges programmal vártuk az érdeklődőket. Bejártuk a szép, gondozott kertet és közben megismerkedtünk az Intézet múlt-

jával, illetve annak emlékeivel. Megtekintettük a diagnosztikus épület falán Dr. Dollinger Gyula emléktábláját. Ezt a szép domborművet Szöllősy Enikő Munkácsy díjas szobrászművész alkotta. Dollinger Gyula a magyar ortopédia megalapítója és a rákellenes küzdelem elindítója ortopéd sebészként habilitált az egyetemen; Bécsben és Berlinben is tanult. Dollinger Gyula nevéhez fűződik az Országos Rák Bizottság megalakítása 1902-ben, a dohányzás és rák összefüggésének hangsúlyozása, illetve a rákregiszter, azaz a magyarországi rákmegbetegedések tudományos szempontból történő orvosi feldolgozásának elindítása. Dollinger javaslatára a daganatos betegségekre vonatkozó adatgyűjtéssel a Központi Statisztikai Hivatal bízta meg. Dollinger megszervezte a magyar rákkongresszust, amelynek elnöke volt és a Budapesti Királyi Orvosegyletben egy állandó rákbizottságot hozott létre. Ez irányú működése folytán összekötetésbe került a Nemzetközi Ráktársasággal. Születésnapján, április 10-én ünnepeljük a Magyar Rákellenes Napot.^[1]

A Budai Magán Elme- és Idegyógyintézet

Ezen a területen, a Kékgolyó és Ráth György utca sarkán álló Budai Magán Elme- és Idegyógyintézetéről is sok érdekességet tudtunk elmondani a látogatóknak. 1852-ben Schwartz Ferenc orvossebész a Svábhegy délkeleti lejtőin létrehozta magántérbolydáját. A Schwartz-család Sziléziából származott. Ferenc Bécsben tanult nagybácsikái támogatásával Semmelweisszel egy évfolyamon. Bécsben bőrgyógyászaton, majd elmeosztályon dolgozott. Mindezek

mellett részt vett a szabadságharcban. Vácon telepedett le és 1850-ben elmeógyógyintézetet nyitott, mely székhelyét 1852-ben áttette Budára. Ez az Intézet lett a magyar elmeorvoslás bölcsője; 1910-ig a család tulajdonában volt. Először kb. 50 beteget fogadtak. A szellemi elfoglaltság, a munka és a séta is a terápia részét képezték a gyógykezelések mellett. Hagyományos módszereket is alkalmaztak: villamos gépeket, vízgyógyászatot, gyógyszeres kezelést.¹[2] Fia, Schwartzner Ottó szintén orvos és az Intézet igazgatója lett. Törvényszéki elmekórtannal is foglalkozott, lefordított egy könyvet ebben a témában és megírta az *Elmebetegek jogvédelme* című művet. Elindította az *Orvosi Szemlét*, a Vöröskeresztben is tevékenykedett, megalapította a vöröskeresztes ápolónők tanintézetét, illetve a *Magyar Vöröskereszt* újságot.^[3]

1887-ben új pavilonokat építettek, így az intézet az előkelő betegek szanatóriuma lett. Kb. 200 fő befogadására vált alkalmassá. 1903-ban készítették a Horánszky Nándor emlékpadot Hausszmann Alajos tervei alapján Horánszky Nándor emlékére, aki lánya férjének az édesapja volt. Hórai Horánszky Nándor magyar királyi kereskedelmi miniszter és országgyűlési képviselő volt és 1902-ben halt meg. Fia, Horánszky Lajos feleségül vette Schwartzner Pálmát, akiknek gyermekük a későbbi Dr. Horánszky Nándor. Schwartzner Ottó unokája szintén elmeorvos lett, e mellett sokoldalúan művelt volt; foglalkozott történelemmel, írással, botanikával, numizmatikával, orvostörténettel valamint előadásokat tartott a Vöröskeresztben.^[3]

1909-ben eladták a kórházat egy részvénytársaságnak. Az I. világháború után az intézet csak, mint szanatórium működött.^[4]

A Siesta Szanatórium

1921-ben nyílt meg a Siesta Szanatórium 50 szobával a Református egyház kezelésében, Dr. Blum Ödön főorvos vezetésével. Az épületeket Kotsis Iván tervezte; az akantuszos oszlopfőkkel díszített kaszinó árkádos folyosóval kapcsolódott a főépülethez.^[5]

Híres betegek voltak pl. Reza Pahlavi sah, Bell a telefongyáros, itt halt meg Babits Mihály, és lakója volt József Attila is. A költő 1937-ben többször járt itt utolsó idegösszeomlása után. Mint az később kiderült,

¹ Szemere Bertalan magyar miniszterelnököt is itt kezelték 8 évig, száműzetése után és itt is halt meg

korábban félrekezeltek, ugyanis valójában borderline személyiség zavarral küzdött.^[6]

Babits Mihályt légzési nehézségei miatt a német Rudolf Niessen professzor operálta 1938-ban. Mivel nem tudta teljesen eltávolítani a daganatot, sugárkezelést javasolt. Többször kapott rádiumkezelést a bakácsi téri Rádium és Röntgen Intézetben. 1940-ben állapota rosszabbra fordult, majd 1941-ben itt halt meg.^[7] Prof. Dr. Gyenes György, az Intézet egyik volt klinikai igazgatója utánajárt Babits Mihály betegségének, amiről 2015-ben jelentetett meg egy publikációt. A cikkből kiderült, hogy Gyenes professzor megkereste a Stockholmi Rádiumhemmet. A svéd intézetben megtalálták Babits metszeteit és újraértékeltek azt. Kiderült, hogy Babitsnak nyálmirigydaganata volt, ami miatt sajnos kevésbé reagált a sugárkezelésre.^[8]

1942-ben a Posta Jóléti Alapítványa kezelésébe került a szanatórium.^[9] Az alapítvány tulajdonlása alatt elkezdtek a kápolna építését és 1944-ben adták át az Irgalmas Jézus Kápolnát. 1950-től kezdve a kápolna hosszú időn át raktárként üzemelt. 1997-ben az intézet betegeinek igényeire támaszkodva a Magyar Rákellenes Liga vállalkozott a kápolna rendeltetészerű használatának visszaállítására. Jelentős magán-, illetve intézményi adományok lehetővé tették, hogy a munkálatok zavartalanul folyhassanak. 2004 tavaszán az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye átvette a kápolna felújításának további munkáit. A felújítási munkálatok így 2004. december 20-ig befejeződtek. 2005. február 6-án Dr. Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek úr ünnepi szentmise keretében fölszentelte az Irgalmas Jézus-kápolnát és megáldotta annak Irgalmas Jézus oltárképét, amely Szeifried Zoltán kisvárdai festőművész alkotása. Az oltárkép bal oldalán áll Udvardi Erzsébet festménye, a Vigasztaló Madonna. Az oltárban van elhelyezve Szent Faustina nővér, egy krakkói katolikus apáca

ereklyéje, akit II. János Pál pápa avatott szentté 2000-ben húsvét utáni első vasárnap, az Isteni irgalmasság napján.[10]

1944-ben megszüntették a kórházban az elmeosztályokat. A háború 70-80 %-ban elpusztította az épületeket, a romeltakarítás 1946-47-ig tartott. 1950 júliusáig a Posta Betegbiztosító Intézetének a kórháza maradt új néven, mint Fővárosi Kékgolyó Utcai Állami Kórház. Sebészet; szülészet és nőgyógyászati osztály is működött itt.[11]

Az Onkológiai Intézet alapítása

1952-ben az itteni kórházat összevonták a bakáts téri Eötvös Lóránd Rádium és Röntgen Intézettel és létrejött az Országos Onkológiai Intézet. Ettől fogva csak daganatos betegségekkel foglalkoztak az intézményben. Az ágyszám 300-ról 348-ra nőtt. Több ízben módosultak az osztályok. 1952-ben 7 klinikai fekvőbeteg osztály állt: sebészet, nőgyógyászat, urológia, radiológia I., radiológia II., belgyógyászat és ideiglenes utókezelő, ezeken kívül röntgenosztály, központi orvosi labor, járóbeteg rendelés, kórbontan és szövettan, sugárfizika és izotóplaboratórium,

gyógyszertár és statisztikai osztály. Jelenleg az Intézet tagja az Európai Onkológiai Intézetek Szövetségének (OEI: Organization of European Cancer Institutes). 2008-ban „jól működő komprehenzív rákközpont” minősítést kapott, amit későbbiekben is megerősítettek. Az Intézetnek jelenleg 12 fekvőbeteg osztálya, 5 diagnosztikai és 6 kutatóosztálya van.[4,10]

Programunkban szerepelt az egyik legújabb besugárzó készülék (ETHOS) megtekintése. Az adaptív sugárterápia az egyik legújabb, legmodernebb technika a betegek sugárkezelésében. Az aktuális anatómiai viszonyokat is figyelembe veszi, és a beteg következő sugárkezelése előtt új tervet készít a szoftver.

Az idei Kutatók éjszakája rendezvénye kicsit más volt, mint a korábbiak, az intézet múltjából bemutattunk néhány érdekességet, de emellett megtekinthettek a látogatók egy korszerű besugárzó berendezést és egy kutatólaboratóriumot is. Ez a program azoknak szólt, akiket érdekel az orvostudomány és a kutatás világa – a séta során izgalmas, inspiráló történeteket ismerhettek meg, amely túlmutat az intézet falain, és bepillantást enged a gyógyítás és az emberi kitartás valódi értékeibe.

Felhasznált irodalom

<https://semmelweis.hu/sebeszet/a-klinikarol/a-xvii-szazadtol-napjainkig/tanszekvezetok/dollinger-gyula/>

Lafferton Emese: A magántéboldától az egyetemi klinikáig, 2004.

Horánszky Nándor: A Schwartzner-család a magyar tudományos életben. Biobibliográfia-Az első magyar elmegyógyintézet alapításának 150. évfordulójára. (A Horánszky család adat-, dokumentum és levelestára II.) Budapest, 2000.

Emlékkönyv 75 éves az Országos Onkológiai Intézet Ráczkevy Edit: Polgár Ferenc a „praesenilis osteoporosis” és az „ostitis condensans ilei” kórképek első leírója. Osteologiai Közlemények 2009/2.

Illyés Gyuláné (Kozmutza Flóra): József Attila utolsó hónapjairól. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1987.

Török Sophie noteszei 1921-41. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára Fond III/2364-2367.

Wenger Tibor dr., Gyenes György dr. Babits Mihály betegségei, Osteologiai Közlemények 2015/1-2. 7-12. Magyar Posta XVI. évfolyam, 1942. május, 5. szám, 278–279.

Emlékkönyv 85 éves az Országos Onkológiai Intézet Felejthetetlen emberek, intézmények, események – Volt egyszer egy kórház... A Postás Alapítványi Kórház története I., II. rész – Szijártó Gábor blogja (2009. október 6.): gabor27.blogspot.com